

İSLÂM TÜRK KÜLTÜRÜNDE VE ANADOLU'DA DİNÎ MÜSAMAHA

MEHMET NURİ YILMAZ*

1995 Yılı'nın UNESCO tarafından "*Uluslararası Hoşgörü Yılı*" olarak kabul ve ilan edilmesinden sonra, yaklaşık olarak bir seneden beri bu konu ile ilgili toplantılar yapılmakta; görüntülü, sesli ve basılı yayın organlarında bu konu yoğun olarak gündeme gelmektedir. Bazı medya kuruluşlarında mevzu, "*Yeni Dünya Nizamı*"nın bir zorunluluğu olarak işlenirken, kimi yayın organlarında da sekülerist (dünyacı) bir anlayışla ele alınmakta, âdetâ İslâm Dini, Hristiyanlığın son dört asır içinde geçirdiği değişimi geçirmeye mecbur ve mahkûm imiş gibi gösterilmektedir. Oysa ki, İslâmiyet; kendi bünyesi içinde hâiz olduğu dinamizm ve hoşgörü anlayışı içerisinde başka din mensuplarına da dinî hürriyet ortamını tanımış ve bu sayede gayr-i müslim azınlıklar İslâm Dünyasında varlık ve hayatiyetlerini korumuşlardır.

XIX. asırda Balkanlar'daki Hristiyanların Osmanlı Devletine isyanı; dinî ve iktisadî bir reaksiyon olmayıp, bilakis 1789 Fransız Büyük İhtilâlî'nin doğurduğu kavmiyetçilik ve ulusçuluk hareketlerinin sonucu olan isyanlardır. Batılı süper devletler, Anadolu'daki ve Ortadoğu'daki Hristiyan azınlıkları da aynı amaçlarla Osmanlı Devletinin parçalanması için tahrik ve takviye etmişlerdir. Aynı amaçlı plânlar yine devam etmektedir.

* Diyanet İşleri Başkanı.

Batı Dünyası, İslâm Dini'nin kısa bir zaman dilimi içerisinde geniş bir coğrafyaya, kendi imkânları ile, inanç dinamizminin verdiği ruh kuvveti sayesinde yayılmasını bir türlü içine sindirememiş; bu manevî potansiyeli hep "*Taassub*" ve "*Fanatizm*" olarak yorumlamaya yönelmiştir. XII. yüzyılın başında Fransa'nın Lyon Şehri'nde ateşlenen "*Haçlı Seferleri*"nin temelinde de aynı yanlış yorum yatmaktadır.

Hz. Ömer (R.A.) döneminde fethedilen Kudüs ve çevresi, daha o yıllardan itibaren Yahudilerin ve Hristiyanların kutsal ziyaretlerini rahatlıkla ve güven içinde yaptıkları emin bir bölge haline getirilmiştir. Bölgede Osmanlı hâkimiyetinin sona erdiği 1917 yılına kadar bu ortam devam etmiştir. Son elli yıl içinde bölgenin ne çeşit dinî ve etnik kargaşalara maruz kaldığı, basın yayın organlarını izleyen herkesin malumudur.

İslâm Dini'ni taassup ve fanatizmle suçlayan zihniyet, Haçlı Seferleri sonunda İslâm Medeniyetini tanımış ve o uygarlığın evrensel etkileri sayesinde Rönesansını yaparak kendi taassubî anlayışından sıyrılabilmiştir. Bu, tarihî bir vakıa olduğu halde, Batı, son iki asırdan beri, oryantalistleri ve misyonerleri aracılığı ile İslâm'ı fanatizmle özdeşleştirme gayreti içine girmiştir. Son on yıl içerisinde İslâm Dini'nin gösterdiği canlanma ve dinamizm, Batı Dünyasının strateji kuruluşlarınca hassasiyetle izlenmekte, İslâm'ı dünya gündeminden düşürmek için yeni sloganlar ve yorum tarzları üretilmektedir. Münevverlerimiz bu konuda gereğince hassas olmaları gereklidir. Aksi takdirde kültür emperyalizminin güdümüne girilmiş olur.

İslâm Dini tevhid, adalet, itidal, hoşgörü ve bilginin çıkarıldığı bir inanç ve aksiyondur. Yayılışı sırasında da bütün bu üstün özelliklerini korumuştur. Kur'an-ı Kerim'in âyetlerinde ve Hz. Peygamberin (S.A.V.) hadislerinde bu husus açıkca ortaya konmuştur. Ayrıca Dünyanın İlk yazılı Anayasası olan Medine Vesikası'nda bu gerçeği aynen görüyoruz. Daha sonraki devirlerde te'lif edilen fıkıh kaynaklarında da İslâm Ülkesinin sınırları içinde yaşayan gayr-i müslim azınlıkların hukukî statüleri ve güvenlikleri geniş olarak işlenmiş ve hükümler halinde sistematize edilmiştir. Hattâ bu konuda daha ileri bir adım atılmış, bir İslâm ülkesine geçici ikamet için gelen gayr-i müslim yabancıların hukuku bile ayrı statüde ele alınarak işlenmiştir.

İslâm Dini, putperesliğe ve müşrikliğe kesinlikle son vermiş, buna mukabil dinlerin asılları ve kaynakları ilahi vahye dayanan, fakat sonradan tahrifata maruz kalmış olan Hristiyanlara ve Musevilere geniş bir hoşgörüyle davranmıştır. "Zimmet Ehli" Yahudi ve Hristiyan kökenli vatandaşların statüsüyle ilgili hukukî-malî bir kavramı ifade için kullanılıyordu. İslâm Hukuku ile ilgili yazılan kaynak kitaplarda: müslim ve gayr-i müslim fertlere tanınan yetki ve imkânlar ana hatlarıyla ifade edilmiştir. Bölüm bölüm neşredilmekte olan Osmanlı Kanunnâmeleri bu konuda geniş bir kaynaktır.

İslâm, tarif ve terim olarak: irâdî bir yönelişle Cenâb-ı Hakk'a ve O'nun dinine uymayı kapsamaktadır. Usûl bilginleri, dini, "Akıllı ve ergin (mükellef) kişileri kendi irade ve ihtiyarları (seçme, tercih) ile her iki cihanda saadet ve selamete eriştiren kanun-i ilahî" şeklinde tanıtıyorlar. Bu tariften de anlaşıldığı üzere İslâm, akıl sahibi ergin kişileri muhatab olarak almakta ve onları herhangi zorlama olmaksızın İslâm'a çağırılmaktadır.

İslâm fetihleri, yerli gayr-i müslim halkın zoraki olarak müslümanlaştırılması amacına yönelik olmamıştır. Belâzürî'nin *Futûhu'l Buldân*'ı, bu gerçeği isbat eden tarihî örneklerle doludur. İslâm coğrafyası dinî taassuba dayanan harplerle ancak XII. ve XIII. asırda, Haçlı seferleri sırasında tanışmıştır. Kudüs'ü işgal eden Avrupalı Haçlı orduları, binlerce müslümanı öldürmüş ve dinî ve etnik soykırıma maruz bırakmışlardır. 1492 yılında Endülüs Emevileri'nin son bakiyyesi olan Ben-i Ahmer Devleti'nin yıkılışından sonra da bölgedeki Müslümanlar aynı tür bir katliama tabi tutulmuşlardır. Moğol istilası ve Endülüs'ün düşmesi, İslâm dünyasının gerilemesini intâc eden belli başlı olaylardır. 1683 yılındaki II. Viyana Bozgunu da buna ilave edilebilir.

İslâm Dini'ni fanatizmle, ilmî gelişmeye engel olmakla itham etmek, XIX. asırda Ernest Renan'dan itibaren moda haline getirilmiştir. Cemâluddin Efganî, Namık Kemal, Atâullah Bayezidof vd. aydınlar, Renan'ın eserine reddiyeler yazmışlar ve O'nun İslâmiyet hakkındaki itham ve iftiralarını çürütmüşlerdir. Günümüzde de İslâm karşıtı yazarların aynı amaca yönelik faaliyetlerini müşâhede etmekteyiz. Hürriyet ortamını ve toleransı kendisi için isteyen, fakat kendilerinden olmayanlara karşı en küçük bir hoşgörü

(hatta sabır) davranışı gösteremeyenlerin durumu, çifte standartın ta kendisidir.

Batı Dünyasında aydınlanma Rönesans ve Reform hareketlerinin sonunda Rasyonalist Felsefe akımının gelişmesiyle gerçekleştirilmiştir. Bu, Avrupa için sosyo-kültürel bir vâkıa olabilir. Fakat İslâm-Türk Dünyası için aynı tür bir vakıa sözkonusu değildir. Fizikî ve tabiî gerçeklerin evrensel olduğu, fakat sosyo-kültürel ve içtimaî kuralların toplumdan topluma değişen özellikte olduğu, inkâr edilemez. Hal böyle iken Batı Dünyası'nın zorunlu olarak geçirdiği dönüşümleri, İslâm toplumlarının da yaşaması ve geçirmesi gerektiği düşünülemez. Orta Çağda Avrupa'nın koyu bir taassub dönemi yaşadığı, buna mukabil İslâm Dünyası'nın en parlak dönemini idrâk ettiği kesin bir hakikattir. Özellikle 750-1258 yılları arasında İslâm Dünyası: Câbir b. Hayyan, Fârâbî, İbn-i Sînâ, İbn-i Rüş, Ebubekir Râzî, İbn-i Heysem, Kindî, el-Battânî gibi bilginleri yetiştirmiştir.

Bu dönemde eski Yunan'ın, Hind'in İranlıların klâsik eserleri bizzat devlet tarafından Arapça'ya tercüme ettirilmiştir. Devletin resmî ideolojisinin İslâmiyet olduğu bu dönemlerde eski Yunan, Roma ve Hint'e ait kültürel ve ideolojik eserlerin bizzat halife statüsündeki devlet başkanları tarafından tercüme ettirilmesi, çağımızda bile nadiren görülen müsamaha ve hürriyet ortamlarının somut örnekleridir. Gerçi Corci Zeydan ve benzeri tarihçiler, İslâm Medeniyeti'nin Ortaçağ'daki başarılarını gayr-i müslim azınlıkların yetiştirdiği kişileri öne çıkararak izah etmek istemişlerdir. Ancak bu: gerçek bile olsa, siyasî ve idarî otoriteye sahip olan Müslüman yöneticilerin gayr-i müslim teb'alarına bu çeşit mevki ve imkanlarının sağlanmasındaki hoşgörüyü ve demokratik ortamın varlığını görmek gerekir. Selçuklular ve Osmanlılar da ayna tölerens ortamını sürdürmüşlerdir.

Hz. Ömer (R.A.) zamanında gerçekleştirilen ve daha sonraki asırlarda devam eden fetihlerle Selçuklular ve Osmanlılar döneminde Anadolu'nun ve Balkanların İslamlaşmasını sağlayan fetihlerin, başka ulusların tarihinde görülen istila hareketlerinden farklı oluşumunu tescil eden özelliklerin başında, İslâm fütühatının kalıcı oluşu gelmektedir. Bu kalıcılığın temeli ise, İslâm Dini'nin fethedilen ülkelerin gayr-i müslim yerli halkına sağladığı adalet ve güvenlik ortamı ile dinî inanç hürriyetine giren insanlara karşı

takındığı bu örnek tavrın önemli yeri vardır. Çeşitli din ve mezheplere bağlı olan insanlar, daha önceki efendileriyle yenileri arasındaki farkı görmüşler, bu sayede birçoğu herhangi bir zorlama, baskı ve tehdit olmadan kendi irâdeleriyle Müslüman olmuşlar, kendi dinlerinde kalanlar ise devlete bağlı olarak yaşamışlardır. Zaten İslâm'ın temel ana kaynakları olan Kur'an ve sünnet, insanların inançlarından dolayı baskı altına alınmasını, onların zorla Müslümanlaştırılmasını yasaklamıştır. Çünkü inanç, gönül işidir. Gönüllere baskıyla bir şeyi kabul ettirmek, esasen mümkün değildir. İlâhî takdir gereği insanlar arasında ihtilaflar daima var olacaktır. Bunu bizzat Kur'an kabul ve ilan etmektedir. Yüce Allah bu hususta buyuruyor ki:

"Eğer Rabbin dileyseydi, insanları tek ümmet yapardı. Oysa işte ihtilaf edip durmaktadırlar."(Hûd: 118)

"(Ey Muhammed) De ki: Hakk Rabbinizden gelmiştir. İsteyen inansın, isteyen inkâr etsin." (Keyf: 29)

"Sizin dininiz size, benim dinim de banadır." (Kafirun: 6)

"Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır." (Bakara: 256)

"Rabbin istemiş olsaydı, yeryüzünde insanların hepsi toptan imâna gelirdi. (Hal böyle olunca) insanları imân etsin diye sen mi zorlayacaksın?" (En'âm: 108)

Görüldüğü gibi İslâm'da dilediğine inanma veya inanmama hürriyeti o kadar kesindir ki, Peygamber'in bile imân konusunda zorlama yetkisi yoktur. Müslüman sadece inandığı inanç sistemini muhatabına anlatmakla mükelleftir. Bunun dışında kendisine ilahî bir görev verilmemiştir.

Kur'ân'ın bu net ve kesinlik ifâde eden mesajının doğru algılanıp uygulanmasından dolayıdır ki, İslâm Tarihi ve dolayısıyla O'nun önemli bir parçası olan Türk Tarihi, başka dinlere tanınan hoşgörü, müsâmaha ve tolerans örnekleriyle doludur. Bir takım münferit olaylar dışında bizim tarihimizde hiç kimse dininin icaplarını yerine getirmekten men edilmemiş, ibâdethâne ve dinî kuruluşlara dokunmamış, kiliseler ve havralar güvencemiz altında harıl harıl çalışmışlardır. Müslümanların asırlarca hâkim olduğu topraklarda, bugün hâlâ varlıklarını devam ettiren gayr-i müslim

unsurlarla onların mabedleri: ecdâdımızın başka din mensuplarına gösterdiği hürmet ve saygının canlı ve açık delilleridir.

Evet, gayr-i müslim topluluklara karşı uygulanan hukukî esaslar, Kur'ân-ı Kerim'in emirlerinden ve Hz. Peygamber'in buyruklarından kaynaklanmıştır. Bununla birlikte Hz. Ömer (R.A)'in halifeliği döneminde fetihlerden sonra ele geçen topraklarda yaşayanların "ganimet" statüsü dışında bırakılmaları uygulaması getirilmiştir. Kur'an'ın ruhuna uygun olarak, esir insanların ganimet kavramının dışında mütalaa edilmesi, İslâm'da insan unsuruna verilen değeri ifade etmesi bakımından da önemlidir. İslâmiyet, savaş sırasında gayr-i müslimlerin mabetlerine ve dinî kitaplarına dokunulmasını yasaklamıştır. Nitekim el-Makrizî'nin bildirdiğine göre (İmtâ' /l-323), Hz. Peygamber (S.A.V) döneminde Hayber'in fethinden sonra ele geçen sayfalar arasında Tevrat nüshalarının da bulunması üzerine, bu kitaplar Yahudiler'e teslim edilmiştir.

Müslümanların din ve inanç hürriyeti tanıdıkları toplumlar sadece İslâm ülkesinin sınırları içinde kalan kavimler değildir. Müslümanlarla anlaşma yaparak barış güvencesi kazanan gayr-i müslim siyasî topluluklar da bu hakkı elde ediyordu. Nitekim bizzat Hz. Peygamber (S.A.V.)'e gelerek kendisiyle antlaşma imzalayan Negrân Bölgesi'nin Hristiyan halkının temsilcileri de çeşitli haklar yanında, dinî haklar da elde etmişlerdir. İslâm literatüründe "*Kitâbü'l-Harâç*" ve "*Kitâbü'l-Emvâl*" türü eserlerle zımmilerle ilgili ahkâmı ihtiva eden eserlerde bu metinler aynen dercedilmiştir. İbni Kayyem el-Cevziyye'nin "*Ahkâm ü Ehli'z-Zimme*" adlı eseri bu ikinci gruba dâhil olanların en meşhurdur. Meslek ve kazanç sahibi olmayan rahip ve kişilerin vergiden muaf kabul edilmeleri, İslâm fütühatına has uygulamalardandır.

İlk ve Ortaçağlar'dan itibaren büyük ve çok uluslu devletler kuran Türk Milleti, tebaasına karşı inanç ve ibadet konusunda geniş bir hürriyet ortamı tanımış, bu konuda onları kendi iradelerinde serbest bırakmıştır. İslâm'ı kabulden sonra da Türklerin bu hoşgörü siyaseti, İslâm fikhinin talimatı ve hükümleri doğrultusunda aynen devam etmiştir. Samanoğulları, Karahanlılar, Gazneliler, Volga-Türk Devleti ve Harzemşahlar Devleti ilk Müslüman Türk devletidir. Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşundan itibaren devletin

sınırları içerisinde Müslümanlardan başka, Ermeniler, Rumlar, Mecusîler, Maniheistler vs. gayr-i müslim unsurlar da yer almış bulunuyordu. Bu dönemde pek çok vakıf teessüs etmiş, insanî-hayrî müesseseler olan bu eserlerin imkânlarından (Müslüman ve gayr-i müslim) bütün insanlar faydalanmışlardır. Vakıflar İslâm Medeniyetinin altın tablolarındandır.

Sultan Alparslan'ın ve Melikşah'ın vezirliğini yapmış olan Nizâmü'l-Mülk'ün yazdığı "*Siyasetname*" adlı eser, sadece onun fikirlerini değil, o dönemin devlet anlayışını da yansıtmaktadır. Devletin, vatandaşları arasında inanç ve etnik farklılıklar gözetmeden toplumu yönetmesinin de öngörüldüğü bu eser; Türk Devlet geleneğinin temsil ettiği anlayışı yansıtmaları bakımından da önemlidir. Selçuklu tarihi konusunda uzman sayılan Mükrem Halil Yinanç, Osman Turan, M. Altay Köymen'in eserleri, Anadolu'nun İslamlaşıp Türkleşmesinde gayr-i müslimlere uygulanan adaletli muameleleri ve dinî müsamahayı gösteren tarihî örneklerle doludur.

Bu dönemde Anadolu'ya gelen Mevlânâ, Hâcî Bektaş-ı Veli, Yunus Emre ve diğer din önderlerinin temsil ettiği tasavvuf anlayışı da, Hristiyanların İslâm'a yönelmelerini sağlamıştır. Özellikle Selçuklu başkenti Konya'da yaşayan Mevlânâ'nın Rumlar ve Yahudilerle geliştirdiği iyi ilişkiler, O'nun eserlerine de yansımıştır. Selçuklular döneminde İslâm-Türk geleneğinin müşahhas örneklerinden biri olan "*Ahîlik*" ve "*Fütüvvet*" kültüründe de İslâm'ın cihat ve şecaat ruhu ile Türklüğün kahramanlık, yardımseverlik ve kanaatkârlık ruhunun bileşimini görüyoruz. Dinî-meslekî bir kuruluş olan Ahîlik'te Sünnî-Şîî ayrımı yapılmadan bütünleştirici bir eğitimin verildiğini, gayr-i müslim esnaf ve sanatkârların da bu çeşit kuruluşların sosyo-ekonomik şemsiyesi altına girdiklerini, bu konuda onlara engel çıkarılmadığını biliyoruz. Bu birlik ve müsamaha anlayışı sayesinde Ahîlik Kültürünün etkin olduğu bölgelerde siyasî buhranların çıktığı dönemlerde bile kargaşa yaşanmadığı, halkın kendi geleneksel disiplinleri içerisinde soy-sop ve zenginlik gözetmeksizin bir otoriter kişinin (Ahî Şeyhi, Ahî Baba, Yiğitbaşı) çevresine toplandığı müşahade edilmektedir. Nitekim 1308 yılında Konya'daki Selçuklu Devleti'nin yıkılışından sonra Ahîler; merkezleri konumunda olan Ankara'da (Engürü) kırk, elli yıl süren

siyasî bir otorite kurmuşlar, daha sonra da Osmanlı yönetimine bağlanmışlardır.

Anadolu Selçuklu Devletini tevâris eden Osmanlı Devleti de, gerek Anadolu'daki ve gerekse Balkanlardaki fütûhat ve gelişmesi sırasında yerli halkın inanç ve kültürüne dokunmamıştır. Nitekim XVII. asırda Osmanlı yönetimine giren Gürcistan'ın büyük kısmı Hristiyan olarak kalmış, kendi istekleriyle arzu edenler ise Müslüman olmuşlardır. Arnavutların ve Boşnakların İslâm'a girişleri de kendi istek ve yönelişleriyle olmuştur. Eğer baskı kullanılmış olsaydı, daha önce fethedilen bölgelerin gayr-i müslim topluluklarının (Bulgarlar, Rumlar, Eflaklar vs.) zorla Müslümanlaştırılması sözkonusu olurdu. Halbuki böyle bir zorlama politikası olmamıştır.

Osmanlı döneminde gayr-i müslimlere karşı dinî baskı ve ikrâh uygulanmadığı gibi etnik ve iktisadi baskı da uygulanmamıştır. Bilakis gayr-i müslimler, askere alınmayışları ve Avrupa ile ticarî ilişkileri sebebiyle daha müreffeh ve rahat bir hayat sürmüşlerdir. Özellikle Tanzimâtın ilanından sonra hukukî statüleri itibariyle daha avantajlı duruma gelmişlerdir. İthalat ve ihracat faaliyetleri genellikle Batılı şirketlerle ortaklık kuran azınlıklarca yürütülmüştür.

Elli yıl içinde Devlet-i Aliyye ile azınlıklar arasında soğuk bir dönem yaşanmış ise de bunun sebebi, Osmanlı topraklarında yaşayan ekalliyetleri kışkırtan Batılı devletlerin tahrikleridir. Özellikle Harb-i Umumî (1914-1918) yıllarında Osmanlı'yı içten yıkma faaliyetleri, Müslüman halkın haklı tepkisiyle karşılaşmıştır. Bütün bunlara rağmen Anadolu'da gayr-i müslimlere ait mâbetlerin korunduğunu, onların vakıf kurmalarına engel çıkarılmadığını, harâp duruma düşen binâların ise, o bölgelerdeki gayr-i müslim nüfusun büyük kentlere ve Avrupa'ya göç etmeleri sebebiyle bu duruma düştüğünü biliyoruz.

Türklerin dinî hoşgörü siyasetlerinin bir delili de, son yüzelli yıldan beri mâruz kaldıkları misyoner faaliyetleri karşısındaki sabırlı tavırlarıdır. Yabancı okullar aracılığı ile başlatılan bu tür faaliyetler daha Osmanlı döneminde bile büyük boyutlara varmış, Anadolu'nun küçük şehirlerinde bile yabancı kolejler açılmış, bu okullarda Protestan ve Katolik ideolojiler etkin olmuştur. Azınlıklara ait okullar, Osmanlı ve Türk düşmanlığının üssü

haline getirilmiştir. 1875 yılında Beyrut'ta kurulan kolej, Hristiyan Arapların desteğiyle geliştirilmiş, Osmanlı karşıtı Arap milliyetçilerinin bir çoğu bu kolejin imkânlarıyla yetişmişlerdir.

Acaba günümüzde Demokrasi'nin ve İnsan Hakları'nın önderliğini yaptıkları iddiasında bulunan Batılı Devletler ve onların ecdâdı kendi nüfûz alanlarında bulunan bölgelerde yaşayan Müslümanlara ve diğer din mensuplarına böyle bir imkân tanımışlar mıdır? Bu soruya, ne günümüzde ne de tarihe baktığımızda, ne yazık ki, olumlu cevap verebilmemiz mümkün değildir.

Üzülerek ifade edelim ki, Müslüman ecdâdımız; diğer din mensuplarına gösterdiği tolerans ve hoşgörüyü onlardan görememiştir. Endülüs'te İspanyolların Müslümanlara yaptıkları eziyet ve işkencelere tarih şahittir. Müslümanları mağlup edince onlara, ya Endülüs'ü terk etmelerini, ya Hristiyanlığı kabul etmelerini veyahut ölüme razı olmalarını teklif etmişlerdi. Sonunda milyonlarca Müslümanı ölüme mahkûm etmişler ve mabetlerimizi yerle bir etmişlerdir. Sadece İspanya'da değil, Yugoslavya, Arnavutluk, Rusya, Somali, Kenya, Hindistan, Filistin, Kıbrıs, Eritre, Fas, Tunus ve Cezâyir gibi pek çok ülkede Müslümanların başına gelenler herkesin malumudur.

Sözde kendini "*Medenî*" diye lanse eden Batı Dünyası, tarihi boyunca sadece insan hak ve hürriyetlerinin edebiyatını yapmış, bunları hep kendisi için istemiş, menfaatine muhâlif olduğu zaman insana zerre kadar değer vermemiştir. Batı Alemi, 1791 yılında "*Fransız Beyannamesi*", 10 Aralık 1948'de "*İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*", 4 Kasım 1950'de "*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*", 20 Kasım 1963'te "*Uluslararası Her Türü Irk Ayrımcılığının Kaldırılması Sözleşmesi*", 9 Aralık 1975'te "*Cenevre Sözleşmesi*", 1 Ağustos 1975'te "*Helsinki Nihâi Belgesi*" ve yakın tarihte "*Paris Şartı*" gibi pek çok belgeyi yürürlüğe koymuştur. Bunların hepsinde ilgili ülkeler; "eşitlik, adalet, hürriyet" ve "demokrasi" gibi temel evrensel kavramları koruyacaklarını, haksızlık, zulüm, işkence, tecâvüz ve insanlık dışı uygulamalarla mücâdele edeceğini dünyaya beyan ve ilân etmişlerdir.

Ayrıca bu hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması ve daha da geliştirilmesi için uluslararası kuruluşlar oluşturulmuştur. *Birleşmiş*

Milletler, Avrupa Konseyi, NATO ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konseyi bunlardan en önemlileridir. Peki ama bu etkinliklere ve kuruluşlara rağmen insan hakları ihlalleri sona ermiş midir?

Bu soruya cevap vermek için günümüzdeki hadiselerle bakmak yeterlidir. Benzer anlaşmalar imzalanırsa, BM, NATO, AGİK, Avrupa Birliği ve İKÖ gibi dünyanın en etkili kuruluşlarının gözleri önünde bir avuç Boşnak, Sırp saldırganlar tarafından yok edilmekte, kadınların ve kızların ırzına geçilmekte, savunmasız yavrular keskin nişancılara hedef olmaktadır. Aynen Endülüs misali, Boşnak Müslümanlardan da, ya ölüm, ya Hristiyanlaşma, ya da ülkelerini terketme seçeneklerinden birini tercih etmeleri istenmektedir.

"*Yeni Dünya Düzeni*" maskesi altında dünyaya hak, adalet, hürriyet ve eşitlik getireceklerini va'd edenler, Müslümanlara nasıl çifte standart uyguladığını gösterdiler. Bosna-Hersek, Filistin, Keşmir, Cezayir, Somali, Azerbaycan, Afganistan ve son olarak da Çeçenistan'da Müslümanlara sadece kan, işkence, zulüm ve gözyaşını tattırdılar. İnsan hakları savunucularından olduğunu söyleyen ülkelerden birinin temsilcisi "*Bosna'ya müdahale için yeterince çıkarımız yok*" diyerek maskelerini düşürmüş ve gerçek yüzlerini ortaya koymuştur. Batıların ekonomik çıkarları sözkonusu olunca nasıl şahin kesildikleri, ama menfaatleri olmayınca da, zulme nasıl seyirci kaldıkları, hatta alkışladıkları net olarak anlaşılabilir bulunmaktadır.

Medenî Avrupa'nın göbeğinde yüzyılın en büyük ayıbı ve insanlığın yüz karası olan Bosna dramı karşısında dünyanın seyirci kalmasının nedeni, orada yaşayan insanların Müslüman olması ve gelişmiş ülkelerin orada maddî çıkarlarının bulunmamasıdır. Acaba Boşnaklar Hristiyan olsaydı veya Bosna'da petrol bulunsaydı bu utanç verici tavır sergilemeleri mümkün olur muydu?

Artık şu hususun altını çizmek gerekir: İnsan hakları kavramı, gelişmiş devletlerin istismar ettiği ve kendi politik ve maddî çıkarları için kullandıkları bir kavram ve koz haline getirilmiştir.

Hürriyet, eşitlik, adalet, insanca yaşama hakkı, ırz, namus, şeref, haysiyet ve özel hayatın korunması gibi temel insan haklarını sadece İslâm garan-

ti altına almış ve bunu Batı dünyasında olduğu gibi kağıt üzerinde bırakmamış, 1500 yıllık şerefli tarihi boyunca hep bu ulvî prensipleri uygulamaya koymuştur. Dün olduğu gibi, bugün de insanlık bu ölümsüz mesaja kulak astığı ve tabi olduğu zaman gerçek insanlığı görebilecektir.

